

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-2-14
Otsuse kuupäev	27. märts 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Lea Laarmaa ja Lea Kivi
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lg 14 (alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, mis sätestab kohustuse tasuta kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel riigilõivu suuremas määras kui määruskaebuse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu
Menetluse alus	Harju Maakohtu 14. jaanuari 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-13-51779, Harju Maakohtu 23. jaanuari 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-13-31310 ja Harju Maakohtu 23. jaanuari 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-13-9726
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada riigilõivuseaduse § 57 lg 14 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab määruskaebuse muul viisil esitamisel kohustuse tasuta riigilõivu suuremas määras kui määruskaebuse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK TSIVIILASJAS nr 2-13-51779

1. RLS Finance S.A (hageja I) esitas 31. oktoobril 2013 Harju Maakohtule hagiavalduse Aktsiaseltsi Eesti Krediidipank (kostja) vastu aktsionäride erakorralise üldkoosoleku otsuse vastuvõtmata jätmise tuvastamiseks, otsuste tühisuse tuvastamiseks ja otsuste kehtetuks tunnistamiseks. Koos hagiavaldusega esitas hageja I hagi tagamise taotluse, mille Harju Maakohus rahuldab osaliselt 4. novembri 2013. a määrusega.
2. 18. novembril 2013 esitas OAO Moskva Pank (hageja II) Harju Maakohtule hagi kostja vastu sama üldkoosoleku otsuste kehtivuse tuvastamiseks (tsiviilasi nr 2-13-54535). Harju Maakohus võttis 3. detsembri 2013. a määrusega hageja II hagi menetlusse ja liitis tsiviilasjaga nr 2-13-51779.
3. Hageja II esitas 10. detsembril 2013 kohtule määruskaebuse Harju Maakohtu 4. novembri 2013. a hagi tagamise määruse peale. Harju Maakohus jättis 18. detsembri 2013. a määrusega määruskaebuse menetlusse võtmata.
4. Hageja II esitas 2. jaanuaril 2014 Tallinna Ringkonnakohtule määruskaebuse Harju Maakohtu 18. detsembri 2013. a kohtumääruse peale, taotledes määruse tühistamist ja asja uueks arutamiseks saatmist Harju Maakohtusse hageja II 10. detsembri 2013. a määruskaebuse menetlusse võtmise otsustamiseks. 2. jaanuari 2014. a määruskaebuse esitas hageja II kohtule Harju Maakohtu

elektronposti aadressil (harjumk.menetlus@kohus.ee), tasudes määruskaebuse esitamisel riigilõivu 25 eurot.

5. Harju Maakohus võttis 14. jaanuari 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-13-51779 hageja II 2. jaanuari 2014. a määruskaebuse menetlusse. Kohus jättis kohaldamata ja tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks RLS § 57 lg 14 (alates 1. aprillist 2013 kehtivas redaktsioonis) osas, mis sätestab tsiviilkohtumenetluses kohtumääruse peale määruskaebuse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse esitamisel elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu. Kohus võttis hageja II määruskaebuse puhul aluseks lõivumäära 25 eurot, mis kohaldub ka määruskaebuse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu esitamisel.

6. Maakohus luges asjassepuutuvaks RLS § 57 lg 14 üksnes osas, mis näeb ette kohustuse tasuda kohtumääruse peale määruskaebuse muul viisil esitamisel riigilõivu suuremas määras kui avalduse veebilehe www.e-toimik.ee kaudu esitamisel, kuigi RLS § 57 lg 14 näeb alates 1. aprillist 2013 soodsama lõivumäära ette ka kaebuse esitamisel veebilehtede <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> ja e-notari infosüsteemi kaudu. Pidades muuhulgas silmas maakohtu registriosakonna ja kinnistusosakonna töökorra erinevat õiguslikku regulatsiooni võrreldes maakohtu kantseleidega ning elektroonilise kinnistusraamatu pidamist, oleks kogu RLS § 57 lg 14 põhiseaduslikkuse kontroll võinud kohtu arvates tuua kaasa vajaduse käsitleda täiendavaid asjaolusid.

7. Maakohus edastas 14. jaanuari 2014. a määruse tsiviilasjas nr 2-13-51779 põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks Riigikohtule. Maakohtu määrus saabus Riigikohtusse 16. jaanuaril 2014 ja registreeriti Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve asjana nr 3-4-1-2-14.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK TSIVIILASJAS nr 2-13-31310

8. Anželika Veits (avaldaja) esitas 25. juunil 2013 Harju Maakohtule kaebuse kohtutäitur Elin Vilippuse (kohtutäitur) 10. juuni 2013. a otsuse peale täiteasjades nr 022/2010/10601 ja nr 022/2010/10602. Kohus jättis avalduse 26. juuli 2013. a määrusega menetlusse võtmata.

9. Avaldaja esitas määruse peale 15. augustil 2013 määruskaebuse ja taotles menetlusabi riigilõivu tasumisel. Kohus jättis 18. septembri 2013. a määrusega avaldaja menetlusabi taotluse rahuldamata. Avaldaja esitas määruse peale 2. oktoobril 2013 määruskaebuse, mille Tallinna Ringkonnakohus jättis 16. oktoobri 2013. a määrusega rahuldamata.

10. Harju Maakohus jättis 8. novembri 2013. a määrusega menetlusse võtmata avaldaja 15. augusti 2013 määruskaebuse. 20. novembril 2013 esitas avaldaja määruskaebuse, milles palus tühistada Harju Maakohtu 8. novembri 2013. a määrus ning taotles menetlusabi riigilõivu tasumisel.

11. Harju Maakohus jättis 2. detsembri 2013. a määrusega avaldaja määruskaebuse käiguta ja andis avaldajale tähtaja kaebuses puuduste kõrvaldamiseks. Puuduste kõrvaldamiseks pidi avaldaja esitama kohtule menetlusdokumendi väidetega selle kohta, milles seisneb õigusrikkumine Harju Maakohtu 8. novembri 2013. a määruse tegemisel. Kohus jättis 16. detsembri 2013. a määrusega avaldaja määruskaebuse menetlusse võtmata põhjusel, et avaldaja ei olnud kaebuses puudusi kõrvaldanud.

12. Avaldaja esitas 13. jaanuaril 2014 Harju Maakohtu 16. detsembri 2013. a määruse peale määruskaebuse. Ühtlasi taotles avaldaja kohtult menetlusabi riigilõivust vabastamiseks. Avaldaja esitas kohtule määruskaebuse muul viisil kui elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee, <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi kaudu.

13. Harju Maakohus tunnistas 23. jaanuari 2014. a määrusega kohtuasjas nr 2-13-31310 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata RLS § 57 lg 14 (alates 1. aprillist 2013 kehtivas redaktsioonis) osas, mis sätestab kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe

www.e-toimik.ee, <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi kaudu. Maakohus määras tasumisele kuuluvaks riigilõivuks 25 eurot. Kohus jättis rahuldamata avaldaja taotluse saada menetlusabi riigilõivu tasumisel määruskaebuse esitamisel Harju Maakohtu 16. detsembri 2013. a määruse peale. Maakohus jättis avaldaja määruskaebuse käiguta, andis avaldajale tähtaja ja pani kohustuse määruskaebuses puuduse kõrvaldamiseks.

14. Maakohus leidis, et kohtusse pöördumise viisist sõltuv lõivumäärade eristamine ei ole sobiv abinõu menetlusökonoomia saavutamiseks. Avaldaja viibib kinnipidamisasutuses, kus võib puududa võimalus kasutada arvutit ja Interneti ning samuti võib avaldajal puududa võimalus anda digitaalallkirja. Maakohtu hinnangul ei pruugi avaldaja põhiõigused olla piisavalt tagatud ka tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 139 lg-s 2¹ sätestatud võimalusega taotleda mõjuval põhjusel madalama lõivumäära kohaldamist. Selle sätte kohaldamiseks tuleb kohtul anda menetlusosalisele, kes ei ole kohtule avaldust avaliku e-toimiku kaudu esitanud, võimalus põhistada mõjuvat põhjust, miks ei ole võimalik avaldust või kaebust elektrooniliselt avaliku e-toimiku kaudu esitada. Seejärel peab kohus otsustama, kas menetlusosaline on mõjuva põhjuse olemasolu põhistanud või mitte ja kas võimaldada teha menetlustoiming madalama riigilõivumääraga. Seega võib suureneda kohtu töökoormus. Sellisel juhul kulub kohtul ressursi rohkem menetluslike, mitte sisuliste küsimuste lahendamisele, ning riigilõivu suuruse sõltuvusse seadmine avalduse esitamise viisist ei aita menetlusökonoomia eesmärgi saavutamisele kaasa, vaid takistab seda. Lisaks sellele ei ole seaduses ette nähtud TsMS § 139 lg 2¹ alusel taotlust lahendava kohtulahendi peale edasikaebe võimalust. Seetõttu ei pruugi avaldaja võrdne kohtlemine ja kohtusse pöördumise põhiõigus olla piisavalt tagatud TsMS § 139 lg-s 2¹ sätestatud võimaluse kaudu taotleda madalama lõivumäära kohaldamist.

15. Maakohus edastas 23. jaanuari 2014. a määruse tsiviilasjas nr 2-13-31310 põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks Riigikohtule. Maakohtu määrus saabus Riigikohtusse 23. jaanuaril 2014 ja registreeriti Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve asjana nr 3-4-1-3-14.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK TSIVIILASJAS nr 2-13-9726

16. Konstantin Zjukin (avaldaja) esitas 28. veebruaril 2013 Harju Maakohtule avalduse, milles taotles kohtutäitur Kaire Põltsi taandamist ja täitemenetluse lõpetamist täiteasjas nr 025/2009/84. Maakohus algatas 8. novembril 2013 hagita menetluse kohtutäituri taandamiseks. 19. novembri 2013. a määrusega jättis kohus Konstantin Zjukini 28. veebruaril 2013 esitatud avalduse kohtutäituri taandamiseks läbi vaatamata.

17. Avaldaja esitas 27. novembril 2013 määruskaebuse 19. novembri 2013. a kohtumääruse peale ja menetlusabi taotluse riigilõivu tasumisest vabastamiseks. 17. jaanuaril 2014 esitas avaldaja kohtule seisukoha, milles avaldas, et RLS § 57 lg 14 võib olla põhiseadusega vastuolus.

18. Harju Maakohus tunnistas 23. jaanuari 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-13-9726 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata RLS § 57 lg 14 (alates 1. aprillist 2013 kehtivas redaktsioonis) osas, mis sätestab kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee, <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi kaudu. Kohus leidis, et kohtusse pöördumise viisist sõltuv lõivumäärade eristamine ei ole sobiv abinõu soovitud eesmärgi – menetlusökonoomia – saavutamiseks. Kohus määras tasumisele kuuluvaks riigilõivuks 25 eurot, rahuldab avaldaja menetlusabi taotluse ja vabastas avaldaja riigilõivu tasumisest.

19. Maakohus edastas 23. jaanuari 2014. a määruse tsiviilasjas nr 2-13-9726 põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks Riigikohtule. Maakohtu määrus saabus Riigikohtusse 23. jaanuaril 2014 ja registreeriti Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve asjana nr 3-4-1-4-14.

20. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium liitis 26. veebruari 2014. a määrusega Harju Maakohtu 14. jaanuari 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-13-51779 algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve asja nr 3-4-1-2-14, Harju Maakohtu 23. jaanuari 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-13-31310 algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve asja nr 3-4-1-3-14 ja Harju Maakohtu 23. jaanuari 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-13-9726 algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve asja nr 3-4-1-4-14 ühte menetlusse. Kolleegium määras liidetud põhiseaduslikkuse järelevalve asja numbriks 3-4-1-2-14.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

21. Riigikogu põhiseaduskomisjon on seisukohal, et RLS § 57 lg 14 on põhiseadusega kooskõlas. Erinevate riigilõivumäärade kehtestamine on õigustatud eesmärgiga soodustada avaliku e-toimiku kasutamist, vähendada kohtute töökoormust ja tagada isikutele tõhusam juurdepääs kohtutele. Kohtuametnike töökoormus peaks menetluskohanduste e-toimiku kaudu esitamisel siiski vähenema. Kui üldjuhul täidab suure osa kohtute infosüsteemi andmestikust kohtuametnik (kui menetluskohandused esitatakse muul viisil kui e-toimiku kaudu), siis e-toimiku kaudu dokumentide esitamise korral täidab vajalikud andmeväljad dokumentide esitaja. Lisaks jääb e-toimiku kaudu dokumentide esitamisel ära vastavate dokumentide skaneerimine ja infosüsteemi üleslaadimine. Menetlusosalise koormus menetluskohanduste e-toimiku kaudu esitamisel ei suurene, vaid teiseks, kuna paberandjatel peab ta niikuinii esitama vajalikud andmed.

22. Neile isikutele, kel ei ole arvuti kasutamise võimalust või kellel napib arvuti või Interneti kasutamise alaseid teadmisi, on Justiitsministeeriumi andmetel paigaldatud e-toimiku kasutamise toetamiseks maakohtute kohtumajadesse avalikud arvutid ning isikul on võimalik saada vajaduse korral ametnikelt abi e-toimiku kasutamiseks. Samuti on e-toimiku kaudu kohtusse pöördumisel võimalik saada vajaduse korral abi e-toimiku kasutajatoelt. Lisaks on isikutele, kellele e-toimiku kasutamine on raskendatud (võimed, majanduslik seisukord) või võimatu, nähtud ette võimalus tasuda riigilõivu siiski madalamas määras (TsMS § 139 lg 2¹). Komisjon mõnab, et see võib tuua kohtutele mõningase lisakoormuse, kuid see ei saa tõenäoliselt olema siiski nii märkimisväärne, et kaaluks üles regulatsiooni üldesmärgi.

23. Lisaks sellele leiab komisjon, et RLS § 57 lg 14 põhiseaduspärasus ja riigilõivu suuruse põhjendatus ei ole lahendatav abstraktsel kujul, vaid seda tuleks kaaluda isiku- ja faktipõhiselt konkreetsete üksikjuhtumite lahendamise käigus. Lõivumäära erinevus ei pruugi olla problemaatiline kõrgema sissetuleku, vastavate võimaluste ja oskustega isikutele. Samas madala sissetuleku, oskuste ja võimalusteta isikutele võib see osutada oluliseks takistuseks põhiseadusliku õiguse (juurdepääs kohtumõistmisele) teostamisel.

24. RLS Finance S.A. (hageja I tsiviilasjas nr 2-13-51779) leiab, et Harju Maakohus on õigesti tunnistanud RLS § 57 lg 14 alates 1. aprillist 2013 kehtivas redaktsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks..

25. OAO Moskva Pank (hageja II tsiviilasjas nr 2-13-51779) leiab, et RLS § 57 lg 14 (alates 1. aprillist 2013 kehtivas redaktsioonis) tuleks tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab tsiviilkohtumenetluse avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehtede www.e-toimik.ee, <https://ettevojtjaportaalk.rik.ee/>, <https://kinnistuportaalk.rik.ee/> või e-notari infosüsteemi kaudu.

26. AS Eesti Krediidipank (kostja tsiviilasjas nr 2-13-51779) on seisukohal, et RLS § 57 lg 14, mille järgi tuleb tasuda määruskaebuse esitamisel lõivu 50 eurot, e-toimiku vahendusel esitamisel aga 25 eurot, ei ole põhiseadusega kooskõlas.

27. Korterühistu Masti (puudutatud isik tsiviilasjas nr 2-13-31310) leiab, et RLS § 57 lg 14 alates 1. aprillist 2013 kehtivas redaktsioonis on põhiseadusega vastuolus.

28. Lada Zjukina (sissenõudja tsiviilasjas nr 2-13-9726) nõustub Harju Maakohtu 23. jaanuari 2014. a määruses toodud põhjendustega ja leiab, et vaidlusalune säte on põhiseadusega vastuolus osas, mis sätestab kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee, <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi kaudu.

29. Õiguskantsler on seisukohal, et põhiseaduse (PS) § 24 lg-s 5 sätestatud edasikaebeõiguse, § 12 lg-s 1 ettenähtud võrdse kohtlemise põhimõtte ning §-s 11 sisalduva proportsionaalsuse põhimõttega ei ole kooskõlas RLS § 57 lg 14, mis näeb ette erineva suurusega riigilõivu määrad määruskaebuse esitamiseks sõltuvalt kohtusse pöördumise viisist (muul viisil või avaliku e-toimiku (www.e-toimik.ee) vahendusel – vastavalt 50 ja 25 eurot).

30. Õiguskantsler leiab, et RLS § 57 lg 14 oli tsiviilasjades nr 2-13-51779, nr 2-13-31310 ja nr 2-13-9726 asjassepuutuv norm osas, mis puudutab kohtusse pöördumist e-toimiku süsteemi kaudu. Teised RLS § 57 lg-s 14 nimetatud elektroonilised süsteemid on loodud maakohtu registriosakonna ja kinnistusosakonna töö korraldamiseks ning väljuvad konkreetse kohtuasja asjakohasest õigusnormistikust. Seetõttu ei ole see RLS § 57 lg 14 sätteosa, mis puudutab määruskaebuse esitamist <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi kaudu, asjassepuutuv konkreetset juhul. Õiguskantsleri arvates on asjassepuutuv säte põhiseadusega vastuolus alates selle kehtestamisest 1. juulil 2012, mitte alates viimasest muudatusest 1. aprillil 2013, nagu on määranud maakohus.

31. Õiguskantsler märgib, et kahe lõivu (50 ja 25 euro) vahe ehk edasikaebeõiguse piirangu ulatuse vahe on kahekordne. Kohtusse pöördumisel ei tohi elektrooniliste võimaluste kasutajaid ja mittekasutajaid meelevaldselt erinevalt kohelda ning iga riigilõivu summa peab olema majanduslikult mõõdetav ja põhjendatav ka siis, kui riigilõivu menetlusökonoomia osa on mingis ulatuses hinnanguline. E-toimiku kasutamise soodustamine ei peaks seisnema kohtusse pöördumise õiguse märkimisväärselt erineva ulatusega riive kehtestamises. Seda iseäranis juhul, kui kohtusse pöördutakse küll elektrooniliselt, kuid mitte e-toimiku kaudu.

32. Justiitsminister vaidlustatud sätte kohta tähtaegselt arvamust ei esitanud.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTTED

33. Riigilõivuseaduse (RT I, 29.06.2012) § 57 "Tsiviilkohtumenetluse toimingud" lg 14:

[---]

(14) Kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu 50 eurot. Kui nimetatud määruskaebus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee, <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi kaudu, tasutakse riigilõivu 25 eurot.

[---]."

KOLLEGIUMI SEISUKOHT

34. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2).

35. Maakohus tunnistas RLS § 57 lg 14 põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata kolmes kohtuasjas (Harju Maakohtu tsiviilasjad nr 2-13-51779, nr 2-13-31310 ja nr 2-13-9726), milles otsustas TsMS § 663 lg 1 alusel määruskaebuste menetluse võtmise üle. Kõigis kolmes kohtuasjas esitasid kaebajad määruskaebuse muul viisil, mitte elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

36. Tsiviilasjades nr 2-13-31310 ja nr 2-13-9726 tunnistas kohus RLS § 57 lg 14 põhiseadusvastaseks osas, mis sätestab kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel kohustuse

tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee, <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi kaudu. Tsiiviilasjas nr 2-13-51779 leidis maakohus, et RLS § 57 lg 14 on asjassepuutuv ja põhiseadusvastane üksnes osas, mis sätestab kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

37. Kolleegium leiab, et määruskaebuse menetlusse võtmise üle otsustamisel maakohtus oli RLS § 57 lg 14 kõigis kolmes kohtuasjas asjassepuutuv osas, mis sätestab kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu 50 eurot, avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu aga 25 eurot. Kaebajad ei esitanud määruskaebusi <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi kaudu. Seega ei ole RLS § 57 lg 14 viimati nimetatud osas käesolevas asjas asjassepuutuv.

38. Kõigis tsiiviilasjades tunnistas kohus RLS § 57 lg 14 asjassepuutuvaks ja põhiseadusvastaseks alates 1. aprillist 2013 kehtivas redaktsioonis. Kolleegium märgib, et vaidlusalune säte, RLS § 57 lg 14 kehtestati 1. juulil 2012 jõustunud riigilõivuseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadusega (RT I, 29.06.2012, 3). Alates 1. juulist 2012 kehtinud redaktsioonis tuli RLS § 57 lg 14 kohaselt kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel tasutada riigilõivu 50 eurot, määruskaebus esitamisel elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu tuli tasuda riigilõivu 25 eurot. 1. aprillil 2013 jõustus riigi õigusabi seaduse, riigilõivuseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (RT I, 22.03.2013, 9), mille § 1 p 1 kohaselt täiendati RLS § 57 lg 14 teist lauset pärast tekstiosa "www.e-toimik.ee" tekstiosaga "<https://ettevotjaportaal.rik.ee/>, <https://kinnistuportaal.rik.ee> või e-notari infosüsteemi". Eeltoodust lähtudes loeb kolleegium asjassepuutuvaks RLS § 57 lg 14 alates 1. juulist 2012 kehtinud redaktsioonis.

39. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Kohtumenetluses määruskaebuselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad PS § 15 lg 1 esimeses lauses tagatud igauhe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-67-11, p 22.1) ja PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, p 18). Seejuures riivab RLS § 57 lg 14 intensiivsemalt nende isikute põhiõigusi, kes esitavad määruskaebuse kohtule muul viisil kui avaliku e-toimiku kaudu (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p-d 48–49). Vaidlusalune säte, RLS § 57 lg 14 riivab ka PS § 12 lg-s 1 tagatud võrdsuspõhiõigust, kuna kohtleb erinevalt isikuid, kes esitavad määruskaebuse veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, ja isikuid, kes esitavad sama hinnaga avalduse muul viisil.

40. Riigilõivuseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (XII Riigikogu seaduseelnõu, 206 SE) seletuskirja kohaselt on riigilõivumäärade kohtusse pöördumise viisist sõltuvusse seadmisel sihiks riigi ressursside säästlik ja otstarbekohane kasutamine, täpsemalt soov vähendada kohtute koormust tehnilise töö vähenemise kaudu, ja sel eesmärgil ka avaliku e-toimiku kasuks otsustamise motiveerimine.

41. Riigikohus on tunnistanud põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks RLS § 57 lg-d 1 ja 15 ning lisa 1 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis osas, mis sätestas tsiviilkohtumenetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13). Lisaks sellele on Riigikohus tunnistanud põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks RLS § 57 lg 4 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis osas, mis sätestab hagita menetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas

määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. märtsi 2014. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-6-14).

42. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, et avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamise eesmärgiks on menetlusökoonomia, mis tähendab tõhusat menetlust samal ajal riigi ressursside säästmisega. Kohtute tehnilise töö väidetav vähendamine ja elektrooniline asjaajamine ning väljaspool avalikku e-toimikut esitatud avaldustega kaasnevate võimalike lisakulude panemine menetlusosalistele saavad olla üksnes vahendid menetlusökoonomia saavutamiseks, mitte iseseisvad eesmärgid põhiõiguste piiramiseks. Menetlusosaliste osalemist õigusemõistmise kulutuste kandmises on Riigikohus küll pidanud riigilõivu tasumisel legitiimseks, kuid see ei saa alati õigustada isikute erinevat kohtlemist riigilõivu tasumisel. Sarnases olukorras olevate menetlusosaliste erinev kohtlemine lõivu tasumisel peab ülekaalukalt aitama kaasa tõhusamale menetluse toimumisele (otsuse p 56).

43. Avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamine ei olnud Riigikohtu hinnangul sobiv, vajalik ega mõõdukas vahend eesmärgi saavutamiseks. Kohtute tehnilise töökoormuse vähendamine ei suurenda menetlusökoonomiat, kui sellega ei vähene õigusemõistmisega kaasnev ressursikulu ühiskonnas tervikuna. Vahendi sobivuse paneb kahtluse alla eelkõige see, et TsMS § 56 annab võimaluse pidada tsiviilasjades toimikut paralleelselt ka paberil ning suurel osal menetlusosalistel puudub võimalus või oskus arvutit ja Interneti kasutada või võimalus anda digitaalallkirja (otsuse p-d 60–65). Erinev kohtlemine ei olnud ka vajalik, sest kõrgema ja madalama riigilõivumäära vahe on oluliselt suurem, kui seda saab olla avaliku e-toimiku väliselt esitatud avaldusega riigile põhjustatav lisakulu tsiviilkohtumenetluses. E-toimiku laialdasemat kasutuselevõttu soodustaks hoopis see, kui e-toimiku süsteem muudetakse nii menetlusosalistele kui ka kohtutele piisavalt kasutajasõbralikuks (otsuse p-d 69–70). Kolleegiumi hinnangul ei ole erinev kohtlemine mõõdukas abinõu eesmärgi saavutamiseks, kuna riivatakse õigusriigis olulisi põhiõigusi (otsuse p 71).

44. Tuginedes Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 toodud õiguslikele põhjendustele ja juhindudes PSJKS § 15 lg 1 p-st 2, tunnistab Riigikohus RLS § 57 lg 14 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks osas, mis sätestab kohtumääruse peale määruskaebuse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui määruskaebuse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

45. Kuna kolleegium tunnistab põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks RLS § 57 lg 14 osas, mis sätestab kohtumääruse peale määruskaebuse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui määruskaebuse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, jääb praeguse otsuse jõustumisel RLS § 57 lg 14 kehtima osas, mis näeb ette kohustuse tasuda kohtumääruse peale määruskaebuse esitamisel riigilõivu 25 eurot.

Priit Pikamäe

Tõnu Anton

Eerik Kergandberg

Lea Kivi